

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА (Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена пам'яті професора І. Є. Марочкіна)

І. РУСАНОВА

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових
та правоохоронних органів
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

І. ЮРЕВИЧ

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри організації судових
та правоохоронних органів
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

20 квітня 2017 р. у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого (Університет) відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми судового права», присвячена світлій пам'яті видатного вченого, одного з фундаторів сучасного судового права та прекрасної людини, професора Івана Єгоровича Марочкіна.

Такий захід був проведений вдруге. Організаторами виступили Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, кафедра організації судових та правоохоронних органів, а також первинна профспілкова органі-

зація студентів Університету. Конференція складалася із пленарного засідання та секційних засідань, темами яких були: «Проблеми реформування судової системи України»; «Проблеми реформування функцій прокуратури України»; «Кадрова політика органів прокуратури»; «Перспективи розвитку інституту адвокатури».

З огляду на запропоновану тематику конференція викликала широку зацікавленість з боку науковців, практиків, серед яких учені провідних вітчизняних навчальних і науково-дослідних закладів, представники прокуратури, адвокатури та судових орга-

Учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми судового права»

нів, та, що особливо значущо, серед студентської спільноти. У роботі конференції взяли участь понад 260 учасників, серед яких науковці навчальних і науково-дослідних закладів (Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Національного університету «Одеська юридична академія», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Національної академії внутрішніх справ та ін.), судді місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів України, Верховного Суду України та інших судів, а також студенти Університету.

Модераторами роботи пленарного засідання були кандидат юридичних наук, суддя Верховного Суду України О. Прокопенко та завідувач кафедри організації судових та правоохоронних органів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор Л. Москвич.

(зліва на право) Л. Москвич, А. Гетьман,
О. Прокопенко, О. Дудченко

З вітальними словами звернувся проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого А. Гетьман, який і відкрив пленарне засідання. Професор зазначив, що для нього честь відкривати конференцію, присвячену пам'яті науковця з великої літери, який фактично створив кафедру організації

судових та правоохоронних органів, започаткував основи судового права, залишив велику кількість наукових праць, які отримали визнання держави. Також проректор наголосив, що тема конференції обрана не випадково, висловив сподівання, що захід матиме цікаву та конструктивну дискусію, а також побажав учасникам плідної роботи.

Привітала учасників і організатор конференції, завідувач кафедри організації судових та правоохоронних органів Університету, професор Л. Москвич, яка відзначила актуальність теми конференції, подякувала всім учасникам за цікавість до проблем судового права та висловила сподівання, що справа, розпочата Вчителем, буде розвиватися і школа судового права займе належне їй місце. Також вона зазначила, що вже три роки немає з нами Івана Єгоровича; із 30 років від дня заснування кафедри, він 20 років був її незмінним керівником; Іван Єгорович всім серцем вболівав за науку, радів кожному кроку вперед.

Після привітання присутнім було презентовано фільм-спогади про життя Івана Єгоровича Марочкіна.

Метою конференції було широке обговорення гострих проблем судового права, висловлення пропозицій щодо їх подолання, а також вироблення концептуального бачення предмета, принципів та суб'єктів судового права.

Першою із науковою доповіддю «Судове право як комплексна галузь права» виступила Л. Москвич. Доповідач зазначила, що судове право може бути віднесено до комплексної галузі права, оскільки має своїм предметом правове регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі реалізації функцій судової влади, а отже, поєднує декілька специфічних (можна навіть сказати — унікальних) правовідносин. Специфічність зазначених відносин передбачає взаємовплив норм матеріального права, що визначають статутні положення щодо судоустрою

та статусу носіїв судової влади, і норм процесуального права, які визначають загальні засади судового процесу. Взаємовплив форми та змісту суспільних відносин, що виникають при реалізації функцій судової влади, обумовлює цілісність і єдність судового права як комплексної галузі права.

З доповіддю «Роль Верховного Суду в умовах реформування судової системи» виступив О. Прокопенко, який зупинився на проблемах правового забезпечення ліквідаційних процедур щодо Верховного Суду України та Вищих спеціалізованих судів. Окремо доповідач зупинився на перспективних повноваженнях майбутнього Верховного Суду та очікуваних змінах до процесуального законодавства.

Завідувач відділу дослідження проблем кримінального процесу, криміналістики та судустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор Л. Лобойко виступив із доповіддю на тему «Конкурс на зайняття вакантних посад суддів у складі Верховного Суду: оцінка якості реалізації статті 81 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»». Науковець зазначив, що конкурс на зайняття вакантних посад суддів у складі Верховного Суду Вища кваліфікаційна комісія України (ВККУ) організовує і проводить вперше в історії України. За умов, коли практика проведення такого конкурсу відсутня, особливого значення для ефективного його проведення має якість відповідних законодавчих актів. Л. Лобойко детально зупинився на тому, що Законом України «Про судоустрій і статус суддів» визначені загальні засади процесу добору суддів до Верховного Суду, але чіткого порядку не встановлено; ВККС у нормативних актах, виданих нею на виконання Закону, регламентує певні принципи здійснення кваліфікаційного оці-

нювання, але у практичній діяльності Комісії реалізація цих принципів забезпечена не повною мірою. Проаналізувавши ці принципи, як висновок, зазначив, що загальне враження від організації проведення ВККС кваліфікаційного оцінювання є більше позитивним, ніж негативним. Однак для удосконалення проведення подібних конкурсів у майбутньому є значні резерви.

Із доповіддю «Верховний Суд: місія нездійсненна» виступив заступник голови Господарського суду Харківської області, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук О. Бринцев. Він зазначив, що на Верховний Суд покладається надзвичайно почесна та разом із тим вельми відповідальна місія. Чи виправдає новий Верховний Суд покладені на нього надії? Чи вистачить у нього владних повноважень для того, аби реалізувати свої конституційні функції та виправдати сподівання суспільства? На жаль, підстав для скепсису більше, ніж для оптимізму. Видно неозброєним оком, як вказав доповідач, що арсенал повноважень Верховного Суду доволі обмежений. Зараз у нього немає ні права видавати обов'язкові роз'яснення, ні, тим більше, права законодавчої ініціативи (яким володів Верховний Суд України до 1996 р.). Таким чином, дисонанс між сподіваннями, які покладаються на Верховний Суд, і наявними у нього повноваженнями для їх реалізації колосальний. Останні явно не відповідають першим. За таких умов доводиться констатувати, що місія Верховного Суду є нездійсненною.

Голова Апеляційного суду Запорізької області, доцент, доктор юридичних наук В. Городовенко виспутив із доповіддю «Вищі спеціалізовані суди: прогалини правового забезпечення». Науковець зазначив, що одним із ще не вирішених завдань є формування

Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду, що передбачені Законом України «Про судоустрій і статус суддів». Відповідно до норм Закону, змістовне наповнення правового статусу вищих спеціалізованих судів, обсяг їх компетенції, покладених функцій і встановлених повноважень, не є завершеним і потребує подальших регламентації та розвитку, зокрема, через окремі закони України. На сьогодні дискусія щодо створення вищих спеціалізованих судів та подальшого їх функціонування точиться здебільшого через наявність невирішених принципово важливих питань, а саме: 1) організаційно-правової основи діяльності цих судів; 2) кадрового забезпечення (формування суддівського корпусу, зокрема, створення конкурсної комісії з питань добору кандидатів у судді вищих спеціалізованих судів); 3) визначення підсудності цим судам (обумовлено складністю розмежування компетенції між цими судами та місцевими загальними судами); 4) процесуального порядку розгляду справ у цих судах. Доповідь викликала особливо жваву та цікаву дискусію, тон якої підтримували науковці. Було обговорено декілька проблемних питань і висловлено чимало пропозицій щодо їх вирішення.

Не менш плідні дискусії викликали і наукові доповіді заступника керівника апарату Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, доктора юридичних наук, професора В. Сердюка («Проблеми впровадження електронного судочинства») та асистента кафедри правосуддя Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, кандидата юридичних наук А. Цибуляк-Кустєвич («Про недоцільність віднесення справ адміністративної юрисдикції до підсудності місцевих загальних судів»).

Професор В. Сердюк розповів, що загалом електронне судочинство необ-

хідно розглядати як засаду організації судової влади, реалізація якої дає можливість у режимі реального часу максимально спростити щоденне спілкування судових органів із громадянами та іншими особами. У такому розумінні електронне судочинство можна визначити як використання у сфері правосуддя сучасних інформаційних технологій. На сьогодні система електронного судочинства має низку переваг: своєчасність інформування заінтересованих осіб; економія робочого часу суддів та працівників апаратів судів; зменшення витрат на друк документів тощо. Серед її ключових особливостей — електронне заповнення позовних документів; он-лайн консультації щодо інформації та документів, які використовуються у судочинстві; проведення засідань у режимі он-лайн; можливість звернення з електронними запитами та надання копій документів в електронному вигляді; можливість використання електронної адреси для отримання інформації з суду про стан розгляду скарг і справ. Водночас необхідно звернути увагу і на проблемні аспекти. Насамперед це досить високий ризик втрати юридично важливої інформації; неналежний рівень «комп'ютерної грамотності» користувачів; розроблення та введення в експлуатацію відповідного програмного забезпечення; необхідність технічного оснащення судів; слабка захищеність інформаційних продуктів від кіберзлочинності; можливість створення та використання інформаційних продуктів на шкоду інтересам учасників судового процесу.

А. Цибуляк-Кустєвич зауважила, що розмежувати публічно-правовий спір від приватноправового буває доволі важко, адже наявність серед його учасників чи то держави, чи то суб'єкта господарювання, само по собі не дає змоги однозначно визначити правову природу такого спору та з'ясувати, до якого суду звертатися. А це породжує ситуацію, коли суддя місцевого загаль-

ного суду крім того, що повинен досконало оволодіти нормами Кримінального процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України і Кодексу України про адміністративні правопорушення, а також всіма матеріальними нормами, що захищаються у межах цих видів судочинства, має опанувати Кодекс адміністративного судочинства України та всі тонкощі його застосування. І це при тому, що аналіз середньомісячного навантаження на одного суддю місцевого спеціалізованого суду України, порівняно з суддею місцевого загального суду України в 2012–2016 рр., демонструє невтішність ситуації для останніх, оскільки на них припадає в два (а в 2015 р. – у 3!) рази більше справ. Ми цілком розуміємо, що завдання розвантажити загальні суди не було першочерговим при створенні системи адміністративних судів, оскільки з цією метою достатньо було б збільшити кількість суддів у загальних судах, і запровадити в них внутрішню спеціалізацію. Тому вважаємо за доцільне виключити з компетенції місцевих загальних судів справи адміні-

стративної юрисдикції. Або ж, принаймні, впровадити в місцевому загальному суді посаду суді з розгляду цих справ.

Під час роботи секційних засідань були заслухані наукові доповіді студентів та обрані найкращі з них.

Підбиваючи підсумки роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми судового права», професор Л. Москвич подякувала всім учасникам за актуальні доповіді, плідні дискусії, гострі питання та приємну атмосферу на конференції.

За участі та підтримки первинної профспілкової організації студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого було проведено нагородження переможців найкращих наукових доповідей серед студентів, а також Сертифікатами учасника конференції студентів Університету за актуальні та цікаві наукові доповіді.

За результатами конференції видано збірник повних тез наукових доповідей та повідомлень¹, що був вручений оргкомітетом конференції запрошеним та учасникам під час реєстрації.

Учасники та переможці найкращих наукових доповідей серед студентів

¹ *Актуальні проблеми судового права* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. Івана Єгоровича Марочкіна (м. Харків, 20 квітня 2017 р.) : у 2 т. / редкол.: Л. М. Москвич (голова) та ін. — Х. : Право, 2017.